

www.dereta.co.yu

Biblioteka
dereta vam predstavlja...

Urednik
Dijana Dereta

Žoze Eduardo Agvaluza

KNJIGA O
KAMELEONIMA

Prevod s engleskog
Marija Stamenković

Beograd
2008
DERETA

Copyright © 2004 José Eduardo Agualusa e Publicações Dom Quixote

All rights reserved

© Ovog izdanja dela i prevoda Grafički atelje *DERETA*
do 20. novembra 2011. godine

Naslov originala
THE BOOK OF CHAMELEONS
by José Eduardo Agualusa

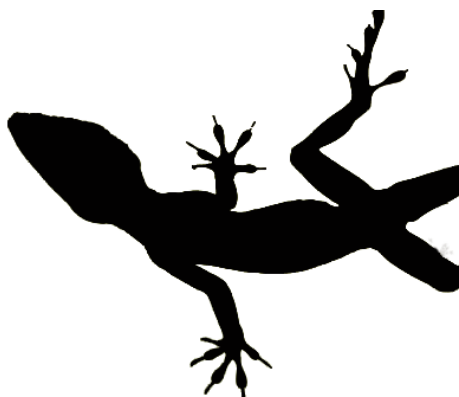
Ako bih se ponovo rodio, želeo bih da budem neko sasvim drugačiji. Baš bih voleo da budem Norvežanin. Možda Persijanac. Mada, ne i Urugvajac – činilo bi mi se kao da sam se samo preselio malo dalje niz ulicu.

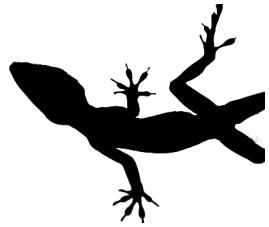
Horhe Luis Borhes

Žoze Eduardo Agvaluzo

KNJIGA O KAMELEONIMA

Mali noćni bog

Rodio sam se u ovoj kući i odrastao u njoj. Nikada je nisam napuštao. Dok pada noć, pritiskam telo o prozor i gledam u nebo. Volim da posmatram plamene boje, oblake koji se trkaju i, nad njima, anđele – mnoštvo anđela – koji otresaju iskre iz kose, lepršajući svojim širokim ognjenim krilima. Prizor je uvek isti. Međutim, svake večeri dolazim ovde, uživam u tome i uvek sam dirnut kao da sve to gledam po prvi put. Prošle nedelje, Feliks Ventura se vratio ranije nego obično, zatekavši me kako se smejem velikom oblaku – tamo gore, u olujnom plavetnilu – dok se kovitlao u krugovima kao pas koji pokušava da ugasi svoj zapaljeni rep.

„Neverovatno – je l' se ti to smeješ?“

Nervirala me je zapanjenost tog bića. Uplašio sam se – ali se nisam pomerio s mesta, ni jedan jedini mišić. Albino je skinuo tamne naočari, odložio ih u džep svoje jakne, skinuo jaknu – polako i tužno – i pažljivo je okačio o naslon stolice. Izabrao je jednu ploču i pustio je na starom gramofonu. *Acalanto para um Rio*, „Uspavanka za reku“ od Dore Kikade, brazilske pevačice, koja je, navodno, uživala nekakvu reputaciju sedamdesetih godina. To sam pretpostavio zbog omota ploče, na kom je bila prelepa crnkinja u bikiniju, s velikim leptirovim krilima prikačenim na leđima. „Dora, Kikada – *Acalanto para um Rio*“ – hit dana. Glas joj je plamteo u vazduhu. To je bila muzika koju smo slušali predveče tokom poslednjih nekoliko nedelja. Naučio sam reči napamet.

*Ništa ne prolazi, niti umire
 Prošlost je sadašnjost
 Uspavana je reka –
 Dok sećanje šapuće
 Na hiljade laži.*

*Voda reke je zaspala
 Dok u mom naručju
 Dani spavaju –
 Spavaju i rane,
 Agonije.*

*Ništa ne prolazi, niti umire,
 Prošlost je sadašnjost,
 Uspavana je reka,
 Koja deluje mrtvo, kao da jedva diše –
 Ali, ako je probudiš, vratiće se u život.*

Feliks je sačekao dok se svetlost nije izgubila zajedno s poslednjim notama klavira; onda je, skoro nečujno, okrenuo jednu od sofa ka prozoru. Konačno je seo. Ispružio je noge s uzdahom...

„*Pópilas!*“, uzviknuo je. „Znači, vidim da se vaša niskost smeje?! To je, zaista, novina...“

Kada sam ga pogledao, delovao mi je iscrpljeno. Tako mi se uneo u lice da sam mogao da vidim njegove zakrjavljene oči. Njegov kiselkast i topao dah je zapljusnuo celo moje telo.

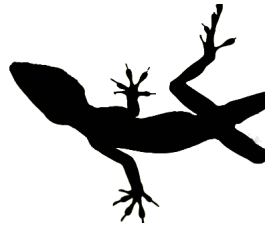
„Stvarno imaš užasnu kožu, je l' znaš? Mora da smo rođaci...“

Očekivao sam nešto nalik tome. Odgovorio bih mu samo da sam bio u stanju da pričam. Međutim, moje vokalne sposobnosti bile su primenljive samo na smeh. Bez obzira na to, pokušao sam da mu se nasmejem pravo u lice divljim grohotom, zvukom koji bi možda uspeo da ga uzbuni, udalji od mene – ali, uspeo sam da iznedrim samo tiho mrmoljenje. Do prošle nedelje, albino me je stalno ignorisao. Međutim, od tad, otkad je čuo kako se smejem, počeo je da dolazi kući ranije; obično ode u kuhinju i vrati se sa ča-

šom soka od papaje, a zatim sedne na sofu i podeli sa mnom svoje obrede tokom zalaska sunca. Pričamo. Tačnije, on priča, a ja slušam. Ponekad se nasmejem – čini se da mu je to dovoljno. Stičem utisak da se već rodila nit prijateljstva koja nas vezuje. Subotom uveče – ponekad – albino dođe s nekom devojkom. To su vitke, visoke i gipke devojke, s tankim čapljastim nogama. Neke se uplaše kada uđu, pa sednu na ivicu stolice, pokušavajući da ne gledaju direktno u njega, budući da nisu u stanju da prikriju gađenje. Ispijaju neko bezalkoholno piće, gutljaj po gutljaj, a zatim se, u tišini, svlače; čekaju ga, ležeći na leđima, ruku prekrštenih na grudima. Druge – one hrabrije – prošetale bi se same kroz kuću, procenjujući sjaj na srebrnini i kvalitet antikvitetnog nameštaja, ali bi se brzo vratile u dnevnu sobu, uznemirene gomilama knjiga u spavaćoj sobi i hodnicima; još više su postajale uznemirene divljim pogledima muškaraca sa visokim šesirima i monoklima, obesnim pogledima *besanganas*, buržoaskinja iz Luande i Benguele, zapanjenim piljenjima oficira iz portugalske mornarice u njihovim ceremonijalnim odelima, divljim pogledima kongoanskog princa iz devetnaestog veka, provokativnim pogledom poznatog tamnoputog severnoameričkog pisca – od kojih je svaki bio u zlatnom ramu, pozirajući zauvek. Obično bi razgledale police u potrazi za pločama:

„Zar nemate nikakvu *kuduro* muziku, starče?“

Budući da albino nema nikakvu *kuduro* muziku, kao ni *kizomba*, niti Banda Maravila i Paula Floresa – najveće hitove današnjice – na kraju izaberu nešto s omotom jarkih boja, što obično znači da su u pitanju neki kubanski ritmovi ili nešto slično. Zatim plešu, polako izvodeći male korake na drvenom podu, dok otkopčavaju dugmad na košulji, jedno po jedno. Ta savršena koža, tako crna, vlažna i blistava, u kontrastu sa albinovom kožom, koja je – suva, gruba i rozikasta. Sve to posmatram. U ovoj kući, ja sam nešto poput malog noćnog boga. Tokom dana, spavam.

K u ć a

Ovo je živa kuća. Kuća koja živi i diše. Čujem je kako uzdiše tokom cele noći. Široki cigleni i drveni zidovi su uvek hladni, čak i za najtoplijeg dela dana, kada sunce utiša ptice razbacane po drveću i počne da topi asfalt. Klizim po njima kao grinja po koži svog vlasnika. Dok prijanjam uz njih, osećam kako mi srce kuca. Moje, ili možda srce kuće. Mada, to i nije toliko bitno. Prija mi. Čini da se osećam bezbedno. Ponekad bi stara Esperanca dovela jedno od svojih mladih unučića. Nosila bi ih na leđima, tesno uvijene u parče tkanine, kao što nalaže stari lokalni običaj. Sav svoj posao bi tako obavljala. Pomela bi pod, čistila prašinu s knjiga, kuvala, prala odeću i peglala. Dok bi beba, glave pritisnute o njena leđa, osećala njenu toplinu i otkucaje srca, zbog čega bi poverovala da se vratila u majčinu utrobu i utonula u san. Moj odnos s kućom je identičan. Kao što sam i rekao, dok pada veče boravim u dnevnoj sobi, pritisnut o prozorska okna, posmatrajući umiruće sunce. Čim padne noć, počnem da lutam od jednog do drugog dela kuće; iz dnevne sobe može da se izađe u baštu, usku, loše održavanu stvarčicu, koja je prijatna samo zbog dva prelepa stabla imperijske palme, veoma visoka i nadmena, koja stoje na susednim uglovima bašte, bdijući nad kućom. Iz dnevne sobe može da se prođe do biblioteke. Širok kućni prag vodi iz biblioteke u hodnik, koji predstavlja duboki tunel, vlažan i mračan, koji vas vodi do spavaće sobe, trpezarije i kuhinje. Iz ovog dela kuće možete da vidite dvori-

šte. Jutarnje svetlo miluje zidove – zeleno je, nežno i filtrirano kroz visoko lišće stabla avokada. Na kraju hodnika, s vaše leve strane, dok ulazite iz dnevne sobe, kao s nekim naporom uzdizalo se malo stepenište s tri ulegnute stepenice. Ukoliko biste se popeli stepeništem, našli biste se na nekakvoj mansardi, u koju je albino retko navraćao. Ispunjena je sanducima s knjigama. Ni ja baš često ne boravim tamo. Šišmiši spavaju naglavačke na zidovima, umotani u svoje crne ogrtače. Ne znam da li su gekoni deo šišmišove ishrane. Draže mi je da ne znam. To je ista stvar – odnosno, užas – koji me sprečava da istražujem dvorište. S prozora kuhinje, trpezarije ili Feliksove sobe mogu da vidim korov koji raste između ružinih grmova. Veliko, lisnato stablo avokada izdiže se baš u središtu dvorišta. Tu su i dva visoka stabla mušmule, prepuna plodova, i bar desetak stabala papaje. Feliks veruje u okrepljujuće dejstvo papaje. Vrt je ograđen visokim zidom, čiji je vrh posut krhotinama stakla u različitim bojama, koje su zazidane cementom. Sa mog mesta, delovali su kao zubi. Ovaj surovi mehnizam ne sprečava dečake da se povremeno penju na drveće i krađu plodove avokada, mušmula ili papaje. Stave drvenu dasku na vrh zida i prevuku se preko nje. Što se mene tiče, to je isuviše rizičan posao za tako oskudne krađe. Međutim, možda to i ne rade da bi se naslađivali voćem već samim rizikom... Možda će im svi rizici od sad pa nadalje imati ukus zrelih mušmula. Pretpostavimo da će jedan od njih završiti kao miner. Uvek će biti dovoljno posla za minere u ovoj zemlji. Juče sam video nešto o tome na televiziji, izveštaj s operacije čišćenja mina. Direktor NVO je kukao o tome kako nisu sigurni koliko je ukupan broj mina. Niko ne zna sa sigurnošću koliko je mina zakopano u angolskoj zemlji. Negde između deset i dvadeset miliona. Verovatno više mina nego Angolaca. Pa, pretpostavimo da jedan od ovih dečaka postane miner. Kad god bude prolazio preko minskog polja, uvek će imati taj blagi ukus mušmula u ustima. Jednog dana će morati da se suoči s neizbežnim pitanjem, koje će mu postaviti strani reporter s mešavinom radoznalosti i užasnutosti:

„Pa, šta vam prolazi kroz glavu dok demontirate minu?“

Dečak koga još uvek nosi u sebi s osmehom će da odgovori:

„Mušmule, starče.“

Stara Esperanca smatra da zid stvara lopove – čuo sam je kako to priča Feliks. Zaintrigirani albino se okrenuo ka njoj:

„Ko bi rekao da imam anarhistu u kući?! Svakog trenu bih mogao da otkrijem da si čitala Bakunjina...“

Rekao je to, a zatim zaboravio na nju. Naravno da nikada nije čitala Bakunjina; nikada nije čitala nikakvu knjigu, kad smo kod toga, jedva i da ume da čita. Međutim, uvek učim stvari o životu uopšte, ili životu u ovoj zemlji – što je, u stvari, život u stanju zatrovanosti – počevši od toga što slušam nju dok priča sama sa sobom, ponekad tihim žamorom, skoro poput pesme, a ponekad glasno, kao da nekog grdi, dok čisti kuću. Stara Esperanca veruje da nikada neće umreti. Hiljadu devetsto devedeset druge je preživela masakr. Otišla je do kuće jednog od opozicionih vođa da pokupi pismo od svog najmlađeg sina, koji je radio u Huambu, kada je iznenada sa svih strana započela puščana paljba. Odlučila je da napusti to mesto i vrati se svojoj staroj *musek* kući, ali je nisu pustili.

„To je suluda ideja, starice. Samo se pretvarajte da pada kiša. Proći će uskoro.“

Međutim, nije prošlo. Poput oluje, rafali su se zgusnuli, postajali su sve svirepiji i približavali se, još glasniji i bliži kući. Feliks mi je ispričao šta se dogodilo te noći:

„Jedna bučna družina, pobunjenička banda, dobro naoružana i izuzetno pijana, provalila je u kuću i istukla sve ljude koji su se tamo zatekli. Komandant je hteo da sazna staričino ime. ‘Esperanca Žob Sapalalo, gospodine’, rekla je, a ovaj se nasmejao. ‘Esperanca – nada’, našalio se. ‘Uvek umire poslednja.’ Opozicioni vođa i njegova porodica bili su postrojeni u dvorištu i streljani. Kada je bio došao red na Esperancu, streljačkom vodu je ponestalo metaka. ‘Znaš šta te je spasilo, zar ne?’, uzviknuo je komandant. ‘Logistika. Logistika nam nikada nije išla od ruke.’ Pustio ju je da ide svojim putem. Od tad je počela da veruje da je imuna na smrt. Ko zna, možda i jeste.“

Čini mi se da je to sasvim moguće. Esperanca Žob Sapalalo ima finu mrežu bora na licu i potpuno belu kosu, ali je njeno meso još uvek čvrsto, a gestovi odsečni i precizni. Što se mene tiče, ona je stub ove kuće.

Žoze Eduardo Agvaluzo
KNJIGA O KAMELEONIMA

Prevod s engleskog
Marija Stamenković

Za izdavača
Dijana Dereta
David Dereta

Glavni urednik
Petar V. Arbutina

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Lektura i korektura
Nevena Čović

Prvo *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-7346-660-6

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2008.

Izdavač / Štampa / Plasman

Grafički atelje DERETA

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

w w w . d e r e t a . c o . y u

Knjižare DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 35 56 445, 30 58 707

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.134.3(673)-31

АГВАЛУЗА, Жозе Едуардо, 1960-

Књига о кameleonима / Žoze Eduardo Agvalusa ; превод са енглеског Марија Стaменковић. - 1. Деретино изд. - Београд : Дерета, 2008 (Београд : Дерета). - 134 стр. ; 21 cm. - (Библиотека Дерета вам представља ---)

Преведено према: The Book of Chameleons; izv. stv. nasl. : Vendedor de passados / José Eduardo Agvalusa. - Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-7346-660-6

COBISS.SR-ID 148463628